

Ան մի ամսից աւելի է, որ թողած էր խոստանալիս չլքեիր, Կարաչիչազի հրաշալի հովիտ մէջ ենք ապրում Զարմանալի է բնութեան օրէնքը, մի տեղ չոքը մարդու հոգին է հանու մի այլ տեղ բոլորովին հակառակ կլիմայի է կն թարկված: Արդարեւ Կարաչիչազը շատ գեղեցիկ ամառանոց է: Նա բնկած է մի բարձրաւունդակի կուրծքի վրա, դրեթ է ամեն կողմից անտառով է շրջապատած. այն ծաղիկները որքն էր նախի պարտէզներում շատ հազւագիտ են այստեղի սարերը գրանցով զարդարել է բնութիւնը: Աւելորդ չեմ համարում կրկին մի քան խօսք տակ այստեղ գտնվող հնութիւնների վր ինն ալը առաջին անգամը չէ որ դրանք նիւ են տակաւ իմ գրչին: Արշակունեաց հարստութեան ժամանակ երբ առհասարակ հայերը սլոտեղ է այնտեղ եկեղեցիներ ու վանքեր շինելով էին զբաղված, հաւալ այդ ժամանակից են աւրում Կարաչիչազի հնութիւնները: Ճարտարագետութիւնը հայերի մէջ մինչև որ աստիճան զարգացում է հասել, զբա վրա զարգամար կառնելու համար, անպատճառ պէտք է Հայաստանի հնութիւնները տեսնել: Այլ քանի վանքեր որով մինը ներկայ ժամանակներում կառուցանելու համար շատ հազարներ է պահանջվելու, ով գիտ գուցէ մի հայ իշխան ամառանոց գալով իր քանի ամսակա կեցութեան համար է հիմնել: Ավանքը որի մէջ այժմ ժամերգութիւն է կատարվում, այդ համարեա թէ անվնաս է մնացել: Սրան կից մեծ վանքը շատ բարձր է և գնացել Նալին այն է, որ այդ նսկայ շէնքը բարձրացած է առանց սիւնի: Սրա կաթոլիկէն խանգարված է, բայց մի կողմի վրա մնում է կաթոլիկէի մի կտորը, որի մի քանի քարերը բարձրութիւնը շինելու մէջ ճոճում են, նրանք կարծես թէ վեր ընկնելիս լինեն, նայողը երկիւղ է կրում մինչև անգամ նրա մօտ կանգնելու. պատմութիւնն որ շատ տարինքի այդպէս մնում է ով գիտ որքան էլ կը մնայ: Աւելի ուշադրութեան արժանի են վանքերի շուրջ գտնվող գերեզմանները վրա կանգնած խաչարձանները. որպէս վանքի պատերի վրա, այնպէս գերեզմանների և խաչարձանների վրա գրուածները շատ պարզ կարդացվում են. դրանցից շատերը ծածկված է մամուռով և ժամանակը դրոշմել է արտա վրա իր կնիքը: Հինգ խաչարձաններ միանրից աւելի գեղեցիկները դրված են միմեան կից քարի ամուր պատուանդանների վրա, դրանց վրա քանդակագործութիւնը հրաշալի ճարտարապետը իր գիտութեան բոլոր քան

բարձր թափել է այդ ապառաժ քարերի վրա։ Այնպես վաճառեց իր սուրբը չէ լսել մի ճանապարհորդի խնդիր, երբ նա կամեցել է մինը նրանցից եւրոպայ տեղափոխել, որպէս թանգարանի վայել առարկայ։ Գերեզմանաքարերի վրայի գրերից երևում է, որ այդ նշնեցեալների թուում կան եկեղեցական մարդիկներ, աշխարհականներ և իշխաններ, զրանք են այն երանելի մեր նախնիք, որոնք եկել և աղօթել են այս վանքերում և այսօր հանգիստ են առնում։ Կարծես թէ պահպաններ լինեն նայրենաց սուրբ Երեմիայի վանքի մոտ։ Պատմութիւնը աւանդում է, որ այս վանքը, իսկ հնութիւնները կենդանի վկաներ են նոյն անցած ու գնացած իրողութիւնների։ Այս վանքերը որոնց ամեն մի քարը մեզ հայերիս համար նուիրական և սուրբ է, կարծես թէ կամայ կամայ աշխատում են անյայտացնել մարդու աչքից։ Գարաշիւղազում հանդիպում ենք շատ աների որոնց վրա գործ են դրված վանքերի քարերը։ Արդեօք Ս. Էջմիածնի հոգևոր կառավարութիւնը չէր կարող վարդապետներից մի յանձնաժողով կազմել, որի պարտքը լինէր հըսկել հնութիւնների վրա և ոչ ոք իրաւունք չուներ նրանց մի քարը շարժել իր տեղից։

Ա. Եր.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ մեր թղթակիցը գրում է. «Նորերումս մի հայ վաճառական Նախիջևանի կողմից ջրաղացի քարեր բերելու ժամանակ Նիքաիի շրջակայ գիւղերից մէկի մէջ ջրաղացաքարը սայլի վրա դնելիս—մնում է քարի տակ և անշնչաւ նստել է»։

ՄՅՈՂՎՈՒԹՅՈՒՆ հաղորդում են հետեւեալը. «Պ. Պօլսից հաղորդում են հետեւեալը, որի ազգասիրական ձգտումները շատերին յայտնի են, և որը Մօզզօկի ազգային ուսումնարանի սակաւաթիւ պաշտպաններից մինն է, տեսնելով, թէ որքան դժուարութեամբ է ծարվում արժանաւոր վարժուհի իրանց օրիորդական ուսումնարանի համար, վճռել է այդ ուսումնարանի ամուսնիներից մինին իր հաշիւով թիֆլիս ուղարկել, որպէս զի այնտեղի միջնակարգ հայ ուսումնարաններից մինում, օրինակ Գայիանեան ուսումնարանում, իր ուսումնաւարտելով և Մօզզօկ վերադառնալով, մի քանի տարի վարժուհու պաշտօն վարի ապագայի օրիորդական դպրոցում ճանաչելով Մօզզօկը, ճանաչելով նրա հայ բնակիչների մեծ ամասնութեան անբարեացակամ յարաբերութիւնը դէպի իրանց ուսումնարանները, մենք, Մօզզօկի բոլոր բարեմիտ հայերի հետ, չենք կարող չը յայտնել մեր բաւականութեամբ և մեր շնորհակալութեամբ պ. Շիթեանին, եթէ օր առաջ իրագործված տեսնենք նրա բարի մտադրութիւնը»։

Մեզ հաղորդում են հետեւեալը։ Ամսի 22-ին առաւօտեան 8 ժամին մի սաստիկ թնդանթանման ճայթիւնը սարսափեցրեց թիֆլիսի ստորի բնակչաց, որի պատճառը, ինչպէս մենք տեսնումք, մի գերմանացուց վարձված մշակ էր, որը անգղաւթեամբ բաւականին վառօդ լցրած լինելով քարափի մէջ և որին կրակ տալով այդպէս սաստիկութեամբ օգը գրգռեցրեց։ Այդ վառօդից ցրված մեծ քանակութեամբ քարերը փչելի էին քարափի դիմացը գտնվող մալականի թէ պատահանների ապակիքը և թէ տան կլմիւնտները։ Բարեբաղդաբար ոչ ոք չէր վնասվել։ Ինչպէս պատմում էին, մի քանի տարի որանից առաջ պատահած այդպիսի մի ճայթիւններից էլ թէպէտ շատերը վտանգի են ենթարկվել, այնու ամենայնիւ այդ վտանգաւոր գործին ոչ ոք ուշադրութիւն չէ դարձնում»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՒՐԻՔԻԱ

Բ. Դրան քաղաքականութիւնը պաշտպանող լրագրիւնը։ Վ. Պօլսում մեծ յոյսեր ունեն անցյալ թիւերաց դաշնադրութեան վրա և ցանկանում են օր Բ. Դուռը մի այլպիսի դաշնադրութիւն անել նաև Աւստրիայի հետ և Եւրոպական թիւերի պաշտպանութեան հա-

մար։ Վ. Պօլսից հաղորդված մի հեռագրի նայելով, այդ դաշնադրութիւնն էլ արդէն կապված է. սուլթանը հաւանած է օր Աւստրիան գրաւէ Բոսնիան և Հէլլցեզովնան այն պայմանով որ պահպանէ օսմանեան երկրի ամբողջութիւնը եւրոպայում։ Այսպէս թէ եւրոպայում և թէ Ասիայում թիւերի պաշտպանված կը լինի ապագայ յարձակումների դէմ։ Թիւերիան ներքին երկպառակութիւնների մէջ գտնվելով, որոնք աւելի վտանգաւոր են քան թէ օտարի յարձակումները, ուսլթանը իրան ազատելու և իր գահից վայր չնկնելու համար փաթաթվում է իր երկու կողմ գտնվողներին որոնք իր գահը պաշտպանելու պատրուակով մօտեցել են իրանց սեփական շահերը պաշտպանելու և այդ խարխուղ գահի մօտիկ ժառանգորդներ դառնալու համար։ Թէպէտ երիտասարդ թիւերի, միջհախական կուսակցութիւնը, իրանց գահ են ցոյց տալիս անգլո-թիւերաց դաշնադրութեամբ և ապահովված են կարծում թիւերիայի ապագան, բայց հին թիւերի, մանաւանդ ուլէմները, սօֆտները, իրանց անպատուութիւն և մեծ վտանգ են համարում այդ։ Թիւերաց զանազան կուսակցութիւններ վերջովված են տեսնելով իրերի այս խառնաշփոթ դրութիւնը սաստիկ յուզված են, եւ են գալիս, ուզում են իրար մօտենալ, կենդանանալ և մի զօրաւոր կուսակցութիւն կազմելով ազդեցութիւն գործել սուլթանի վրա, սահմանաւորել նրա բացարձակ իշխանութիւնը։ Վ. Պօլսից հաղորդում են որ պօլսիան, երեք շաբաթի չափ առաջ, կալանաւորել է մի քանի ուլէմներ, սօֆտներ և կառավարական պաշտօնատարներ որոնք մի տան մէջ հաւաքված գաղտնի խորհուրդ անելիս էին ի հարկէ նրանցից մի քանիսին կը բանտարկեն, մի քանիսին կաքսորեն կամ մահի կը դատապարտեն, բայց էլ կը յաջորդեն նրանց ուրիշներ և ներքին խռովութիւնները չեն վերջանայ։

Անգլո-թիւերաց դաշնադրութիւնը առայժմ շահաւոր եղած է օսմանեան արժէթղծեր ունեցող և ֆինանսական գործերով պարագլուխների համար միայն. որովհետեւ այդ արժէթղծերի դները բարձրացան։ Մասնաւորապէս օտոմանեան բանկը օգուտ քաղեց։ Անգլիայի պրօտէկտորատից, իր ակցիաները այնպէս շուտ բարձրացան որ երևում է թէ զնորները աւելի եռանդ ունեն քան թէ խոհանութիւն։ Անցած տարի թիւերաց կառավարութիւնը աշխատեցաւ 100 միլիոն ֆրանկի փոխառութիւն անել, զրաւ դնելով եգիպտոսի տուրքի մէկ մասը. բայց այդ չաջողեցաւ իրան։ Այժմ Վ. Պօլսից հաղորդում են որ օտոմանեան բանկը նորից ձեռնարկած է այդ գործին։ Յոյս կայ որ փոխառութիւնը այս անգամ աջողվի, թէպէտ ծանր տոկոսով։ Այժմից սկսել են պատրաստել ֆինանսականների մոքերը որ այդ փոխառութեան մասնակցին։ Ամեն տեղ լուր են տարածում թէ լսէլիվը հաւանում է վաքել 1854 և 1871 թւերի փոխառութիւնների համար գրաւ դրված եգիպտական տուրքի մէկ մասը։ Վ. Պօլսից հաղորդում են որ օտոմանեան բանկը մի գրասենեակ կը բաց անի նաև Վիպրոս կղզում։

ՆԱՍՏԱԿ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻՑ

Բերլին, 26 յուլիսի

Եթէ ծանր կերպով մտածենք, չը պիտի դարձանանք որ թիւերիայի հայերը, չը նայելով իրանց աշխատանքներին և արած ջանքերին, չը հասան իրանց ցանկութիւնների իրագործմանը։ Դա առաջին անգամն է որ հայերը մտածեցին դիմել եւրոպային, հրաւիրելով նրա ուշադրութիւնը իրանց դրութեան վրա, հայոց ազգի գոյութեան վրա, կարելի է ասել որ այս կողմից հայերը կատարեալ աղողութիւն ունեցան։ Չը նայելով նրանց իրաւացի պահանջներին, եթէ

այս անգամ այդ պահանջները ամբողջութեամբ չընդունեցան կոնգրէսից, դորա պատճառը այն էր, որ գործը նոր էր և ինքզինը չափազանց բարդված էր, մանաւանդ պէտք է աչքի առաջ ունենանք որ նոյն իսկ այդ միջոցին յայտնվեցաւ Անգլիայի և Թիւերիայի մէջ կապված դադարի դաշնադրութիւնը, որ պատճառեցաւ թէ «par discretion» կօնգրէսը այնուհետեւ էլ չը խօսեց փոքր-Ասիայի մասին։

Ընդհանրապէս Հայաստանի անկեղծ բարեկամները այն կարծիքի են, որ հայ պատգամաւորութիւնը բոլորովին զոհ կարող է լինել իր գործունէութեամբ, մանաւանդ որ Թիւերիայի դաշնադրութեան 61-որդ յօդուածը շատ աւելի ընդարձակ է, քան թէ Սան-Ստեֆանօյի դաշնագրի 16-որդ յօդուածը և հայոց օգուտների վրա շատ աւելի մեծ ուշադրութիւն է դարձնում, քան թէ կարելի էր սպասել։

Բացի ստանից չը պիտի մոռանալ, որ որքան նեղաւոր և եսական էլ լինէր Անգլիայի քաղաքականութիւնը, փոքր-Ասիայի հայերը այնու ամենայնիւ օգուտներ պիտի սպասեն անգլիական կառավարութիւնից։ Եթէ Հայաստանի վրա անգլիական ամբողջ ազդեցութիւնը նորանում պարունակվէր անգամ, որ Անգլիան իր նպատակն էր համար երկաթուղիներ և ճանապարհներ չինէր Հայաստանում,—այդ էլ բաւական մեծ առաւելութիւն կարելի էր համարել։ Բայց յոյս կայ որ անկասկած Անգլիան շատ ուրիշ բաներ էլ պիտի կատարէ երկրի անտեսական և մտաւոր զարգացման համար, թէև իմ կարծիքով հարկաւորութիւն չը կայ ոգևորվել կամ յափշտակվել Անգլիայի մասնաւոր քաղաքականութեամբ։

Ինչպէս յայտնի է անգլիացիները արդէն ստացել են թիւերաց միախառնութիւնը (Երեսնագլխաբեկութիւն) երկաթուղու շինութեան կօնգրէսիայի իրաւունքը։

Եթէ Հայաստանում անգլիացիներին այնպէս հասկանան, ինչպէս որ նոքա են,—այն ժամանակ նոքա ոչ միայն միատակար չեն լինի իրանց կառավարութեամբ և շահաւոր քաղաքականութեամբ երկրի համար, այլ և օգուտաւէտ էլ կը լինեն։ Հայերը չը պէտք է ոգևորվեն անգլիացիներով, այլ պէտք է զգոյշ լինեն, պէտք է աշխատեն թափանցել նրանց եսական նպատակները, պէտք է նրանցից այն օգուտը քաղեն իրանց երկրի համար, ինչ օգուտ որ քաղեցին Անգլիայից առեւծ բարեկարգութիւններից յոյներով բնակեցրած մի քանի կղզիներ, որոնք անգլիացիների ձեռքումն էին։

Թիւերաց Հայաստանի ապագան չը պէտք է անտանելի համարել. ինչպէս որ շատերը կարծում են։ Եւ օպտիմիստ չեմ, բայց համոզված եմ, որ կօնգրէսում հայերը առաջին քայլն արին դէպի իրանց հայրենիքի աւելի աջող և պայծառ ապագան։

Այսօրվայ նամակս կարճ եղաւ. Բայց մի քանի ժամանակից յետոյ, երբ պարագլուխներիցս քիչ շատ աւելի ազատ կը զգամ ինձ, գուցէ մանրամասն յօդուած կը պատրաստեմ կօնգրէսի հետեւանքների մասին։

Ա. Արծրունի

ՄՇԱԿԻ ՀԵՌՈՒԹԻՒՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՒՆՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 22 յուլիսի։ Պետական բանկի 5% տոմսակ առաջին շրջանի արժէ 97 1/8 ռ., երկրորդ 96 ռ. 25 կ. երրորդ 96 ռ., չորրորդ 95 ռ. 50 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակ արժէ 234 ռ. 25 կ., երկրորդ 233 ռ. 75 կ., արեւելեան 95 ռ. 50 կ., ոսկի 7 ռ. 77 կ.։ Ռուսաց 1 ռուբլ Լոնդոնի վրա արժէ 25 9/16 պէնս, ռուսաց 100 ռուբլ Վերանիայի վրա արժէ 216 մարկ 75 ֆէն., փարիզի վրա 267 ֆրանկ։ Տրամադրութիւնը դանդաղ է։ Վերանի Կովկասի 245, Ամերիկայի 320։

ՎԻԵՆԱ, 22 յուլիսի (3 օգոստոսի)։ «Pölit. Corresp.» լրագիրը հաղորդում է, որ ռուսաց ղեկաւոր Լոբանով-Ռոստովսկի զորքում է Բ. Դուռը շուտով մաքրել Վարնա բերդը։ Ռուսաց զօրքերը Վ. Պօլսի առաջ շարունակում են սաստիկ ամրանալ։

Վ. ՊՈԼԻՍ, 22 յուլիսի (3 օգոստոսի)։ Յուսաց պարիաքը սաստիկ հիւանդացաւ։ Բաթում և Վարնա բերդերը ռուսներին յանձնելու հարցում մինչև այժմ ոչինչ փոփոխութիւն չէ եղել։

ԼՕՆԴՈՆ, 22 յուլիսի (3 օգոստոսի)։ Համայնքների ժողովը մերժեց Հարտինգտօնի ձեւակերպութիւնը։

Վ. ՊՈԼԻՍ, 21 յուլիսի (2 օգոստոսի)։ Մարտիկները զինեցին եւրոպական պետութիւնների ղեկաւորներին Վ. Պօլսում մի գրութեամբ Լիվանի կառավարութեան մասին։ Նրա մէջ պահանջում են նշանակել մի մասնաժողով մարտիկների եպիսկոպոսի կալանաւորելու գործը և Լիվանի քրիստոնէայ ազգաբնակչութեան միւս զանգատները քննելու համար։

ԲԵՐԼԻՆ, 21 յուլիսի (2 օգոստոսի)։ Ընտրութիւնների մեծամասնութիւնը ազատամիտ կուսակցութեան կողմն է։ Բայիստագը կը բացվի սեպտեմբերի 9-ին։ Աւստրիական առաջապահ զօրքերը Վիբլենից հասան Բանիւարկի։

Վ. ՊՈԼԻՍ, 23 յուլիսի (4 օգոստոսի)։ Մօստարայում ժողովրդական խառնութիւն կայ Կայմակամը և մուֆտին սպանված են։ Մէկ ուլում նահանգապետ է ընտրված։ Թիւերաց զօրքերի երեք բաւալիները եղբայրացան ապստամբների հետ։ Նրեք միւս բաւալիները ապստամբութեան հակառակ յայտնեցին իրանց և վճռեցին իրր թէ միանալ աւստրիական զօրքերի հետ, բայց իսկապէս դնացին Մեոկօվի և վճռեցին հարկաւոր դէպքում փախել աւստրիական երկրորդ։

ԼՕՆԴՈՆ, 24 յուլիսի (5 օգոստոսի)։ «Times» լրագիրը հաղորդում է, որ Ֆրանսիական ղեկաւոր Յուրնիէ, հրաժարական առնելով սուլթանից, յայտնեց նրան, որ Բ. Դրան մերժումը Յունաստանի վերաբերութեամբ կօնգրէսի վճիռը կատարելու, կը հետեւանի եւրոպական պետութիւնների միջամտութիւնը, որի վերաբերութեամբ Յուրնիս էլ չէ կարող անտարբեր մնալ։

Վ. ՊՈԼԻՍ, 24 յուլիսի (5 օգոստոսի)։ Ռուսները պահանջում են, որ Բօզօպլան ապստամբները մաքրեն 10 օրվայ միջոցում Արեւելեան Բուռնիա, հակառակ դէպքում ռուսները ստիպված կը լինեն ոյժ գործ դնել։ Ապստամբների պետերից երկուսը յայտնեցին Լայարդին, որ նոքա վճռել են ընդդիմադրել։

ԼՕՆԴՈՆ, 24 յուլիսի (5 օգոստոսի)։ Այս տարի պարլամենտը արձակվելու է։ ՄԵՏԿՈՎԻՉ, 24 յուլիսի (5 օգոստոսի)։ Մօստարայում ամբոխը կողպտեց քաղաքը, տիրեց զինարանները, յափշտակեց զէնքեր և պատերազմական պաշարներ։

ՎԻԵՆԱ, 24 յուլիսի (5 օգոստոսի)։ Պաշտօնական «Abendpost» լրագիրը հաղորդում է, որ աւստրիական հուսարներ մի հակադրօնի և բանիւացիների մէջ Ջէպցէի և Մօզլայի մօտ կռիւ է պատահել, որի ժամանակ ընկան 70 հուսարներ։ Նոյնպէս դէպի Մօստարա քաղաք ժամանակ, յուլիսի 23-ին (օգոստոսի 4-ին) աւստրիական զօրք կարճատե կռիւ ունեցաւ Չիտալսկի մօտ 500 ապստամբների դէմ որոնցից մի քանի մարդիկ վերաւորված և սպանված են։ Չորս աւստրիական զօրքերի գլխաւոր կօշոր առաջնաւոր է Բօսնա դետի ձորով։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 25 յուլիսի։ Պետական բանկի 5% տոմսակ առաջին շրջանի արժէ 97 ռ. 25 կ. երկրորդ 96 ռ. 37 կ., երրորդ 96 ռ. 12 կ., չորրորդ 95 ռ. 62 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակ արժէ 233 ռ. 75 կ., երկրորդ 233 ռ. 75 կ., արեւելեան 95 ռ. 25 կ., ոսկին 7 ռ. 79 կ.։ Տրամադրութիւնը հանդարտ է։

